

ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

PROBLEMS OF PSYCHOLOGY OF ACTIVITY IN SPECIAL CONDITIONS

2026

21-22 квітня/April

ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ З
МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

ALL-UKRAINIAN SCIENTIFIC AND
PRACTICAL CONFERENCE WITH
INTERNATIONAL PARTICIPATION

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

STATE EMERGENCY SERVICE OF UKRAINE
NATIONAL UNIVERSITY OF CIVIL PROTECTION OF UKRAINE

ПРОБЛЕМИ
ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

PROBLEMS
OF PSYCHOLOGY OF ACTIVITY
IN SPECIAL CONDITIONS

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю

Materials
of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical
Conference with International Participation

21-22 квітня 2026 року
21-22 April, 2026

Черкаси
Cherkasy

УДК 159.923
П 78

*Рекомендовано до друку вченою радою
навчально-наукового інституту оперативно-рятувальних сил
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 11 від 23 березня 2026 року)*

*Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому
доступі комісією з питань роботи із службовою інформацією
у Національному університеті цивільного захисту України
(протокол № 3 від 18 березня 2026 року)*

П 78 **Проблеми** психології діяльності в особливих умовах : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Черкаси, 21-22 квіт. 2026 р. Київ : ТОВ «7БЦ», 2026. 396 с.

ISBN 978-617-8794-93-4

Збірник містить матеріали, представлені учасниками IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Проблеми психології діяльності в особливих умовах».

У публікаціях висвітлено широке коло проблем, пов'язаних з актуальними питаннями психологічного забезпечення службово-професійної діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України; медико-психологічними основами збереження здоров'я й реабілітації учасників бойових дій та інших надзвичайних ситуацій; особливостями надання психологічної допомоги постраждалим внаслідок кризових травматичних подій.

Збірник адресований науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, спеціалістам у галузі психології, а також усім тим, хто цікавиться сучасними науковими дослідженнями психологічних проблем діяльності в особливих умовах.

УДК 159.923

ISBN 978-617-8794-93-4

© Авторські тексти, 2026
© НУЦЗ України, 2026

UDC 159.923
P 78

Recommended for publication by the Academic Council of the Educational and Scientific Institute of Operational and Rescue Forces of the National University of Civil Protection of Ukraine (Protocol № 11 of March 23, 2026)

Publication of the materials in this collection in open access is permitted by the Commission on Work with Official Information of the National University of Civil Protection of Ukraine (Protocol № 3 of March 18, 2026)

P 78 **Problems** of Psychology of Activity in Special Conditions: Materials of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation, Cherkasy, April 21-22, 2026. Kyiv : LLC «7BC», 2026. 396 p.

ISBN 978-617-8794-93-4

The collection contains materials presented by the participants of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with international participation «Problems of Psychology of Activity in Special Conditions».

The publications cover a wide range of issues related to current problems of psychological support of professional activity in the units of the security and defense sector of Ukraine; medical and psychological foundations of health preservation and rehabilitation of combatants and participants of other emergencies; as well as the peculiarities of providing psychological assistance to victims of crisis and traumatic events.

The collection is intended for researchers, lecturers, students, specialists in the field of psychology, and anyone interested in contemporary scientific research on psychological issues of activity in special conditions.

UDC 159.923

ISBN 978-617-8794-93-4

© Authors' theses, 2026

© National University of Civil Protection of Ukraine, 2026

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Ігор ТОЛОК – ректор Національного університету цивільного захисту України, кандидат педагогічних наук, доцент, лауреат Державної премії України в галузі освіти, Заслужений працівник освіти України;

Анастасія КУЧИНСЬКА – начальник управління психологічного забезпечення та соціального захисту Департаменту персоналу апарату ДСНС;

Тамара ЯЦЕНКО – професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Національного університету цивільного захисту України, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України;

Геннадій ГРИБЕНЮК – професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Національного університету цивільного захисту України, доктор психологічних наук, професор;

Лариса ЗАГРАЙ – декан факультету психології Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор психологічних наук, професор;

Наталя МІЛОРАДОВА – професор кафедри психології, соціології та педагогіки Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор;

Наталя ОНЩЕНКО – професор кафедри загальної психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор психологічних наук, професор;

Юлія ЧИСТОВСЬКА – завідувач кафедри психології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор психологічних наук, професор;

Олег НАЗАРОВ – професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Національного університету цивільного захисту України, кандидат психологічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України;

Станіслав ЛАРІОНОВ – професор кафедри психології та педагогіки Національної Академії Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, доцент;

Микола ФОМИЧ – начальник кафедри психології діяльності в особливих умовах Національного університету цивільного захисту України, кандидат психологічних наук, доцент;

Alexander GERSHANOFF – Director of Educational Programs of Israel Trauma Coalition, International Trauma Expert, CBT Psychotherapist (Israel);

Nino OKRIBELASHVILI – Head of the Department of Psychiatry and Medical Psychology, Tbilisi State University, Doctor of Medical Sciences, Professor. President of the Georgian society of psychiatrists (Georgia);

Kateryna HANAMURA – Assistant Professor, Kansai University of Nursing and Health Sciences (Japan).

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДСНС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: БАЛАНС ЗАГРОЗ І РЕСУРСІВ У СИСТЕМІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

*Євгеній ШКВАРА,
курсант 1-го курсу ННІ ОРС,
Національний університет цивільного захисту України*

*Аліна КОЛОМОЄЦЬ,
викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах,
Національний університет цивільного захисту України*

Повномасштабна збройна агресія проти України суттєво змінила характер службово-професійної діяльності підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Сучасний рятувальник працює в умовах, що поєднують ознаки техногенної катастрофи та бойових дій: це повторні ракетні удари по об'єктах цивільної інфраструктури, робота в умовах мінної небезпеки, розбір завалів під загрозою вторинних обстрілів, евакуація населення з територій активних бойових дій. Такі обставини формують нову якість професійного навантаження, де фізичний ризик поєднується з потужним психоемоційним впливом. У цьому контексті проблема психологічної безпеки особового складу набуває системного значення, оскільки від неї залежить не лише індивідуальне благополуччя рятувальника, а й стабільність функціонування підрозділу в цілому.

У працях з екстремальної психології наголошується, що діяльність у небезпечних умовах супроводжується мобілізацією психічних ресурсів, однак тривале перебування в стані напруження без належного відновлення призводить до виснаження адаптаційного потенціалу [1]. Психологічна безпека визначається як стан захищеності психіки від надмірного деструктивного впливу екстремальних факторів, що забезпечує збереження професійної надійності, адекватності рішень та емоційної стабільності [1]. Умови воєнного стану висувають нові вимоги до змісту цього поняття: безпека розуміється не як ізоляція від небезпеки, а як здатність діяти ефективно попри її наявність.

Суттєвим чинником ризику є кумулятивний характер психотравмувальних подій. Рятувальники неодноразово стикаються з наслідками масової загибелі цивільного населення, руйнуванням житлових кварталів, стражданнями дітей та людей похилого віку. Повторюваність таких ситуацій підсилює емоційне навантаження та може спричинити зниження емпатійної чутливості або, навпаки, гіперреактивність. Матеріали сучасних українських науково-практичних досліджень свідчать, що відсутність системного психологічного супроводу підвищує ризик розвитку емоційного виснаження, тривожних розладів та посттравматичних симптомів [2]. Відповідно до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я, тривалий вплив інтенсивного стресу без достатніх механізмів підтримки може призводити до когнітивних порушень, зниження концентрації уваги та зростання кількості професійних помилок [3]. У сфері аварійно-рятувальних робіт такі помилки можуть мати фатальні наслідки.

Водночас психологічна безпека визначається не лише спектром загроз, а й системою ресурсів. До організаційних ресурсів належить чітко вибудована модель психологічного забезпечення, що включає превентивні заходи, регулярний моніторинг психоемоційного стану, програми короткострокового відновлення та підготовку керівного складу до розпізнавання ранніх ознак дезадаптації. У наукових працях підкреслюється, що профілактика значно ефективніша за корекцію вже сформованих патологічних станів [1]. Таким чином, психологічна підтримка має бути інтегрованою у

систему управління підрозділом, а не залишатися допоміжним або епізодичним елементом.

Важливим внутрішнім ресурсом є професійна ідентичність та усвідомлення смислу діяльності. Коли рятувальник сприймає свою роботу як внесок у захист держави та порятунок мирного населення, формується стійка ціннісна основа, що знижує ризик внутрішніх конфліктів і морального виснаження. Дослідження українських фахівців доводять, що ціннісно-смілова сфера виступає буфером проти професійної деформації та сприяє збереженню мотиваційного ресурсу [2]. Додатковим чинником стійкості є командна згуртованість, атмосфера довіри та взаємної підтримки. Колектив, у якому прийнято відкрито обговорювати складні переживання, формує середовище психологічної безпеки навіть у зовнішньо небезпечних умовах.

Особливе значення має формування навичок саморегуляції. Рекомендовані ВООЗ техніки управління стресом, зокрема дихальні вправи, короткі стабілізаційні практики та методи когнітивного дистанціювання, можуть ефективно використовуватися у підготовці особового складу [3]. Їх систематичне впровадження дозволяє зменшити інтенсивність гострих стресових реакцій та підтримувати функціональну готовність у кризових ситуаціях.

Отже, психологічна безпека особового складу ДСНС України в умовах воєнного стану є складним багатовимірним феноменом, що формується на перетині індивідуальних характеристик особистості та організаційних умов діяльності. Вона потребує системного підходу, який передбачає поєднання профілактичних, освітніх та підтримувальних заходів. Збереження психологічної безпеки має розглядатися як невід'ємний компонент службово-професійної підготовки та стратегічний елемент управління підрозділами сил безпеки та оборони України.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що в умовах воєнного стану психологічна безпека рятувальника перестає бути суто індивідуальною проблемою і трансформується у фактор національної стійкості. Від здатності особового складу витримувати інтенсивні стресові впливи залежить не лише якість виконання оперативних завдань, а й довіра суспільства до інституцій цивільного захисту. Системне впровадження програм психологічного забезпечення, розвиток професійної ідентичності та формування культури підтримки у підрозділах створюють передумови для збереження функціональної надійності рятувальників навіть у найскладніших умовах. Саме інтеграція науково обґрунтованих підходів до психологічної підтримки у щоденну практику діяльності підрозділів є запорукою їх довготривалої ефективності та професійного довголіття.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Тімченко О. В. (ред.). Екстремальна психологія: підручник. Київ: Август Трейд, 2007. С. 502.
2. Проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., Черкаси, 23 квітня 2024 р. Київ: 7БЦ, 2024. С. 350.
3. World Health Organization. Doing What Matters in Times of Stress: An Illustrated Guide. Geneva: WHO, 2020.

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ
ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ**

**PROBLEMS
OF PSYCHOLOGY OF ACTIVITY
IN SPECIAL CONDITIONS**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю
21-22 квітня 2026 року**

**Materials
of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical
Conference with International Participation
21-22 April, 2026**

*Редколегія може не поділяти поглядів авторів.
За зміст вміщених у збірнику матеріалів
персональну відповідальність несуть автори.*

Підписано до друку 11.03.2026. Формат 60×84 1/8,
Гарнітура Times New Roman.
Обл.-вид. арк. 46,03. Ум. друк. арк. 31,08.

Видавець ТОВ «7БЦ»
03067, м. Київ, вул. Олекси Тихого, 84
e-mail: 7bc@ukr.net. тел: (044) 592-00-80
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5329 від 11.04.2017